

Universal Declaration of Human Rights - Baatonum

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Me tɔnun asaria yen adunia nɔɔsiabu

Garin tore

Nde mɛ ba doke mɔ tɔmbu kpuroŋ beere ka ben asaria nerabu sɔra tii mɔru ka gem weebu ka sere si na ta tasa anduniaɔ,

Nde mɛ dunia sɔ tɔmba ɛ ki bu tɔ nun asaria ka yeru sariru dooru doke sere ba n ye tusa n dera daa kam ya dabia ma ya duniagibu daakari seeya. Yen sɔna yɛ tɔnu kanamɔ n kpuro kere yera ɔ wa u n tii mɔ kpa ɔ gere yɛ u bwisika, u tamaa doke kpa ɔ narɔrabu ka yaaru biru ko,

Nde mɛ yɛ ya kere yera tem mi ba wooda swii bu tɔnum asaria nɔni doke, n wa tirasi yu ku wii deema ɔ ka tii yina yen sɔ ba wii yoru diisiamɔ ka ba wii takaasi mɔ,

Nde mɛ yɛ ya kere yera bu nɔsina ka bu bɔrɔnu dam ke tem baa,

Nde mɛ tire te sɔ tem tɔm bɛ ba. Waa ONUN yigberu sɔ ba tɔnun asarian tii, win girima ka win beere, tɔn durɔ ka tɔn kurɔn nerabu (goo kun goo kere) kpam naane kua. Ma ba yii bu (swaa kpee) ko ne tɔmbun waaru ta koo ka sosi, kpa bu waaru gosia doonɔrugiru mi tii mɔra kon kpa,

Nde mɛ tem ka tem mɛ mu, yigberu duuwa mɛ ka ONU ba mua bu ko mɛ ba koo ko bu ka tɔnun asaria ka win tii mɔrun tii girima doke,

Yɛ ya kere yera suam tem (tia) mɛ tɔnun asaria ka win tii mɔrun swaa sɔ, n wa mɛ ba yii ba ne ba koo ko bu yɛ ko mam mam.

Menna bɔkɔ ge, ga yɔrasia ga ne:

mɛ tɔnun asaria yen andunia nɔsɔ bi bu saawa, gaa ni bweseru baatere ka tem baamere mu kasu mu naa, n wa tɔmbu kpuro, sɔm ko yenu ka yigbenu kpuro, bɔ n tɔnun asaria nɔsɔ bi bwisika bu asaria girima dokebu ka tii mɔru wuu swaa daasia ka keu sɔsibu ka sere bwisi sosibu. Kpa bu ko mɛ ba koo ko n wa kpure kpure ba aweren temɔ, bu girima doke bi ka tii mɔ te sua, kpa bu ka sɔm buru ko wuu si su waa yigbe te sɔn tɔmbun tii ka tem mɛ ba mɔ min tɔmbu sɔ.

Damba 1

Ba tɔmbu kpuro marawa ba tii mɔ, ba ne, girima ka saria sɔ. Ba ra bwisiku, ba dasabu mɔ, ma n weene ba n waasine merobisiru sɔ.

Damba 2

Baawere ko kpi u sariaba ka tii mɔ ni ba kpura min baruka digoo kun tuko, bwesera, wasin gɔna, durɔwa, kurɔwa, politikin beragia, n kun mɛ bwisikunu gana.

Yen biru, n ɛ koorɔ bu tem ka tem wunana politiki ka wooda swaa sɔ. Kɔ da tem min di tɔnu yarima, mu tii mɔnu mua, mu ɛ mɛ ro.

Damba 3

Tɔnu baawere u waarun saria mɔ ka tii mɔru, ka sere mɛ ba koo wii yina.

Damba 4

Ba ɛ goo yoru muamɔ, bu sere wii dendi. Ba yoru diisiabu ka yoru muaba yina.

Damba 5

Ba ñ goo takaasi mɔ, ba ñ ma goo nɔni swaaru sɔɔsina, bu sere goo nuku kɔsuru, ka sanani ka ma sere yɛ n ñ weene bu tɔn wundeko ni kuaa siimaa ko.

Damba 6

Baawere asaria mɔ yan kpuro bu wii tuburi ù n siribun tɔnu.

Damba 7

Tɔmbu kpuro ba newa woodan bera (swaa sɔɔ) n maa weene tii yina bi ba ko ka be yina, bun saa tia bu ku goo suu wuna, n da ma ba saria ye sara, bu ka wa bu be taki di ka bu be nɔɔ kuuri be kpuro wooda ya ko be gane.

Damba 8

Tɔnu baawere u saria mɔ ù win tem siru ye feagiru faaba kana ma ba wi toraa swɛɛ yi sɔɔ wooda ya wi nɔɔ ka.

Damba 9

N ñ korɔ bu tɔnu yɔrasia, bu wii nua n kun mɛ bu wii tem yara.

Damba 10

Tɔnu baawere u saria mɔ, naa nebu wɔlluyee, ù win mem gere bu nɔɔ dee dee samaan nɔni, kpa siri yeru te ta ñ gɔnnu ka yaa murenama, tu wunana ù n gem mɔ, yɛ n win baa ka win tirasi, tora te ba ma wi waasi tà ñ gem, sirikobu bu asaria ko.

Damba 11

1. Tɔnu wi ba toraru waasi, ma ba ñ gina ten see da nɔma tura, yen yero kun gina gɛɛ mɔ. Bà n koo wi siria n saria mɔ u goo kasu wi u koo ka wii yina.
2. N ñ weene bu tɔnu taare wɛ yèn sɔ u gaanu kua n kun mɛ yèn sɔ u gaanu duari ni nu ñ waa toraru ka asarian swaa sɔɔ, saname u ni kua Yen biru, n ñ weene bu yero taare wɛ ya n kpaaru kere nde yɛ ba ko raa wii wɛ saa ye u tora.

Damba 12

Tɔnun waarun gari, win yenu win nɔɔsina ka win berusebu ya ñ goo wa. Mena maa n ñ weene bu tɔnu beere biasia kam sɔɔ. N weene asaria yu ka tɔnu yina ka kookoo si sa sia mi.

Damba 13

1. Tɔnu baawere u saria mɔ ù da mi u ki, kpa ù win yenu bani win temɔ.
2. Tɔnu baawere u saria mɔ ù tem gam n di see, ka da win tin tem, u koo ma kpi ù wure ù wuraa mi.

Damba 14

1. Bà n tɔnu takaasi mɔ, u saria mɔ ù waayeru kasu tem gam gia, kpa ù tem min baruka di.
2. Ba ñ kpɛ bu asaria ye gbiisia ma ba seeda kua ba wa mà u torawa. N ñ maa koorɔ bu asaria ye gbiisia ma win kookoosu kun saa dee dee n de mɛ yigbe baka te ONU ya yii.

Damba 15

1. Tõnu baawaren sariawa u n saa tem gam tõnu.
2. Ba ñ goo yinarimõ u n saa tem gam tõnu, bu sere wii yinari ù tem sweyna.

Damba 16

1. Saa tõnu saa gaa tura, ba ñ bweseru garu, tem gam tõndu, gusu nã saaru garu suu wunẽ, tẽn kuro ka tẽn duro ba saria mõ bu suana kpa bu bibu ma. Ben saria ya ne wa suanaan swaa sãã.
2. Be ba ki bu suana sere bu gina nõõsina n kun tirasi.
3. Sa seewa sa tẽnun bweseru deemawa tem mi, bwese tera ta gbiiya n ma weene bu ka tẽ yina.

Damba 17

1. Baawere, a, wi turowaa a be dabinaa, u kon win baa mõwa.
2. Ba ñ kpe bu tõnu win gaanu wõrari ka dam.

Damba 18

Tõnu baawere u ayeru mõ: ù bwisiku nde me u ki, u n dasabu mõ, kpa ù gusunõ sa; aye te ta dera u koo kpi ù gusunõ saaru garu deri ù garu swii, nde me u koo kpi ù gusunõ saa wi turo, n kun me sannu sannu, samaan wuswaaw n kun me win beraõ nde me u ki.

Damba 19

Tõnu baawere u saria mõ ù gere me u wa, u kun nande, kpa ù gari ka dabaaru yẽ u nua tem pusi me u kpia ka mi u ki.

Damba 20

1. Tõnu baawere saria mõ ù menno ka yigberu kó ta kun naanaanu ganu mõ.
2. Ba ñ goo tirasi mõ ù yigberu garu du.

Damba 21

1. Tõnu baawere u saria mõ ù win tem tõmbun wunanõsu sãã du ù n ki win tii tii, n kun me ù sãmbu gabu wuba bé u ki bu wi wunana.
2. Tõnu baawere koo kpi ù samaa sãmburu (bature sãmburu) ko, nde me ba yen kpuna yii.
3. Me samaa ya yii mi sããra tem dam mu tasa. Swaa ye sãã ba ko n da tete to, taki sari, sanam ka sanam, tõmbu kpuron nõni biru n kun me bõkusãã, bu ku goo tirasi ko u ka goo tete toowa.

Damba 22

Tõnu baawere u saria mõ u nõm keru wa, mi win baa ya waa kpuro. Ka win tem kookari, ka mi nõõsina yẽ ya waa ka tem tukun dam, n wa win waaru tan girima mõ.

Damba 23

1. Tõnu baawere u saria mõ ù sãm buru ko, ù gosi te u ki, ka ten yẽ ta mõ n koo ka wi naawa keru wa sãmburu tã n ra yõra gasõ.
2. Tõmbu kpuro, ba kãsia teeru mõ bu mua saa ba ka sãm bwese te eru mõ
3. Wi u sãmburu mõ kpuro u saria mõ ù kãriaru mua me n weene, sere tu wi win yenugibu turi me ba kon ka waaru dimõ dee dee, n koo koora buka be yina.

4. Tɔnu baawere u saria mɔ wi ka gabu bu sɔm kowobun yigbe te ta ra ka be yine swii, kpa bu kpan yigbe merosu sɔɔ du si su ko nda ka be sune.

Damba 24

Tɔnu baawere u saria mɔ ù wera, u dwee, ù sɔmburu ko u ku saka sarasia, kpa ù weraru ka kɔsiaru giru mau sanam ka sanam.

Damba 25

1. Tɔnu baawere u saria mɔ ù waaru diisina me u koo ka win bwaa dobu, win bwe, ka win yenugibugia nɔɔri, nde dianun bera, yanu waayeru, dokotoro tim. Win sɔmburu tà n yɔra, ù n bara ù n yemɔ kua, ka sere yè u mɔ yà n buera n kun ka win gɔru kiru, u saria mɔ nɔm kerun yigberu tu wii dera.

2. Yɔɔniru ka biru ta saria mɔ bu te nɔɔri gem gem. Kuro wi na ka kuro kpaaru mɔ win bibu, ka wi na ù ka kuro kpaaru mɔ n bibu, be kpuro somi tee tera ba ko be ko.

Damba 26

1. Tɔnu baawere weene ù keu ko. Keu ya weene bu ye ko n kun ka gobi, n ù man kere keu dii piibinugia. Kei dii piibinunkeu ya saa tirasi. Keu nɔman sɔm meeribu gia ka gbankɔkɔ sɔm meeribugia n weene bu n saa tɔmbu kpurongia, saa ba ka yen saka tura.

2. Yè tɔnu kasu keu sɔɔ yera bwɛɛ dora, n wa tɔnum asaria ka win tiin mɔrun nɔni dokebu bu dam sosi. Keu ya weene yu somi me nɔsina, suuru, ka kiru ta kon ka waa tem kpuro, bwese wuunu kpuro n kun me gusunɔ saarugibun mi. Kpa yu kpaam yigbe baka te ba soka ONU somi ten wari sɔɔ mè ta koo ka sina seeru swii andunia sɔɔ.

3. Biin tundo ka biin mero ba ayeru mɔ bu ben bibu keu doke swaa yè ba ki sɔɔ.

Damba 27

1. Tɔnu baawere koo kpi, dwee bi tɔmba mɔ ù bi du ma u ki, kpa ù bin baruba di. Tɔnu baawere koo kpi ù kasoo sɔɔ du kpa ù yen arufaani di.

2. N weene su ka tabu yari, n wa wi u kasoo mɔ (gaanun gɔsiabun bera, tire yoran beran) ù yen arufaani di.

Damba 28

Tɔnu baawere u saria mɔ ù ko me u koo ko, tɔmbu sɔɔ ka tem tukumɔ, baayere ya n ka nɔɔ ne saria ka tii mɔɔ tèn gari ba kpara mi sɔɔ kpa tɔmbu ka yè sɔmburu ko.

Damba 29

1. Tɔnu, tirasi, sɔmbura, wi yiye ù samaa kua domi mi sɔɔra u ko win baayere siisia me u ki.

2. Tɔnu à n asaria ka tii mɔru mɔ a n maa winsingia geriti, a n tii ye n wa goo ù ku ka googia menna kpa wuu gu ka sina see. Ba ne mi be tɔnun ayera yɔra, mi n dia googiru ta torua.

3. Saria be ka tii mɔɔ te, ye kpuro, ba ù ka yo sɔmburu mɔ bunanam. Nde me yigbe bakate ONU ya yii mesuma ba koo sua.

Damba 30

Yè ka yè ba yii tɔnun asarian bera mi baasi, kpunaa gaa ka kookoosu gasu maa sari, si ba koo tusia nenem, tem gam, bu ka saria ka tii mɔɔ te ba kpara mi kpeera - sia pai.